

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת לך-לך

ולכן מחמת חשש הלעז הנ"ל, הוצרכה התורה להקדים את מיתתו של תרח, ליציאתו של אברהם, בכדי שהמלעזים לא יבחינו, שאברהם יצא מחוץ בחיי אביו.

- ג -

אמנם אכתי צלע בזה, דהנה יעוי' בב"ר (פרשה לט, ז), שאברהם בעצמו חשש, שיהי חילול ה' עי"ז שייצא מחוץ, כיון שיאמרו שהניח אביו והלך לו לעת זקנתו, - ועי"ז הקבי"ה השיב לאברהם, שמיתתו של תרח תוקדם בתורה, לפני יציאתו של אברהם, עי"ש.

ומעתה לפי"מ שביארנו לעיל, יש לבאר שאברהם בעצמו חשש שילעזו עליו, בזה שיטענו מדוע לא השאיר עבד, שיסעד את תרח בימי זקנתו וכנ"ל, - ואי"כ לפי"ז שוב יש להקשות טובא, מדוע באמת אברהם לא השאיר איזה עבד שיסעד את תרח, ויקיים עי"ז את מצות כיבוד אב, וגם לא יוכלו להוציא עליו שום לעז בזה.

- ד -

וי"ל בזה, ע"פ מה דבהקדם יש לדון, האם בני נח חייבים בכיבוד אב ואם, או"ד שאינם חייבים בזה, - ועי"ז בזה במש"כ ה'אור שמח' (ממרים פ"ה הי"א) וז"ל, 'ובן נח ודאי אינו מזהר על כיבוד אב ואם, כדאמר בנוזר (דף סא) יעו"ש היטב', עכ"ל.

אמנם לדעת הנצי"ב, ב"נ חייבים בכיבוד אב ואם, משום שזוהי מצוה שכלית, וב"נ מחוייבים במצוות השכליות, - עי" במש"כ הנצי"ב, בהסכמתו לספר 'אהבת חסד' וז"ל, '... **דכיבוד אב ואם היא מצוה שדעת האדם נותן לה, וגם אומות העולם מצווים עליה בחובת האדם, ומקבלים עליה שכו, כמו ב"נ ודמא בן נתינה כידוע...**', עכ"ל עי"ש.

- ה -

ומעתה י"ל, דהנה לא מיבעי לדעת הנך דס"ל, שבי"נ אינם מחוייבים בכיבוד או"א, די"ל דאברהם לא הי' חייב לכבד את תרח.

[**ואפי' אי נימא דלאבות הי' דין ישראלי** (ואין דינם כב"ט), מ"מ י"ל דלא הי' שייך שם קיום מצות כיבוד אב מצד דיני ישראל, כיון שאם הי' לאברהם דין ישראל, הרי בדיני ישראל תרח אינו נחשב כאביו, דגר שנתגייר כקטן שנו"ל דמ"ן].

אלא אפי' לדעת הנך דס"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד או"א, כיון דהיא מצוה שכלית וכנ"ל, אך מ"מ לכאוי י"ל, דאין חיובם חמור מדיני ישראל, - והרי קיי"ל בדיני ישראל (שו"ע יו"ד סי' רמ, ה), שחייב כיבוד אב הוא רק משל אב, אך הבן אינו מחוייב להוציא מממונו בכדי לכבד את אביו, ואי"כ לכאוי י"ל, דגם ב"נ מחוייבים בכיבוד אב רק משל אב.

- ו -

ואי"כ יעלה דגם לדעת הנך דס"ל, שבי"נ מחוייבים בכיבוד או"א, כיון דהיא מצוה שכלית, אך מ"מ י"ל, דבעצם אברהם לא הי' חייב, לתת לתרח איזה עבד **מממונו**, בכדי שיסעד אותו בימי זקנתו, כיון דחייב כיבוד אב הוא רק משל אב.

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר ארצך: ... ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען. (יב, א-ה).

והנה כתיב בקרא, בסוף פרשת נח (יא, לב), 'ויקחו ימי תרח חמש נשים ומאתים שנה וימת תרח בחרן', - ויעו' ברש"י (שם) שכתב, שלמי החשבון עולה, שתרח מת כשישים שנה אחרי שאברם יצא מחוץ, - ואי"כ צ"ב מדוע הקדים הכתוב מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם.

ותירץ בזה רש"י (ע"פ המדרש), שהטעם שהקדים הכתוב מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם, הוא בכדי שלא יהא הדבר מפורסם לכל, שאברם יצא מחוץ בחיי אביו, ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב **מת עי"ש**.

וצל"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה לכאוי צ"ע טובא בזה, איזה לעז יכלו להלעז על אברם, משום הכי הוצרך הכתוב להקדים מיתתו של תרח, - והרי לכאוי גם אם הדברים היו כתובים בתורה כסידרם, וקודם הי' כתוב שאברם יצא מחוץ עי"פ ציווי ה', ורק אחי"כ הי' כתוב שתרח מת, - מ"מ לא היו יכולים המלעזים למצוא שום לעז על אברם, כיון שהרי **מפורש בתורה, שהקבי"ה ציווה את אברם 'לך לך מארצך וגו'.**

ואי"כ הרי ברור שדינו של אברם הי', לשמוע לציווי הקבי"ה ולצאת מחוץ, ואע"פ שעיי"ז לא יוכל לקיים אחי"כ את כבוד אביו, - ואי"כ צ"ע טובא, מה הי' שייך להלעז עליו במה ששמע לציווי הקבי"ה, שמחמת חשש הלעז ההוא, הוצרך הכתוב להקדים את מיתתו של תרח, ליציאתו של אברם, - **ושוב ראיתי שהרא"ם כבר הקשה את הקושיא הנ"ל**, ועי"ע במש"כ בזה בשפתי חכמים, וצ"ע.

- ב -

ויש מקום לפלפל ולומר בזה, דהנה המציאות בנוהג שבעולם היא, שבאופן שאין לבן את האפשרות, לכבד את אביו ואימו בעצמו בימי זקנתם, הרי הוא עכ"פ דואג להם, שיהי מישוהו שיטפל בהם, ויסעד אותם בימי זקנתם (וכעין מה שמצוי בימינו ועבודים סיעודיים').

והנה כתיב בקרא (יב, ה), 'ויקח אברם את שרי אשתו... ואת כל רכושם אשר רכשו, ואת הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען', ופירש"י (שם) 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן' - 'פשוטו של מקרא, עבדים ושפחות שקנו להם', עי"ש.

ומעתה י"ל, שהמלעזים היו מוציאים לעז על אברהם אביו, והיו אומרים שאה"כ שאין על אברהם טענה, מדוע עזב את אביו, כיון שהי' זה עי"פ ציווי ה', - אך מ"מ היו מוציאים לעז, מדוע אברהם לא השאיר איזה עבד או שפחה, שיוכלו למלא את מקומו של אברהם, ויסעדו את תרח בימי זקנתו.

ורק מ"מ אברהם חשש, שמ"מ המלעזים ילעזו עליו, שהניח את אביו והלך לו לעת זקנתו, ויהי חילול ה', כיון שאברהם הי' דוגמא וסמל, לאדם הגון שמושלים במידותיו, והמלעזים ילעזו שאין מן הראוי לאדם הגון ומושלים כאברהם, להניח את אביו לבדו לעת זקנתו.

ואע"פ שבעצם אברהם לא הי' חייב מן הדין, לתת לתרח איזה עבד מממונו, אך מ"מ המלעזים ילעזו שהי' מן הראוי לאדם הגון כאברהם, לכבד את אביו גם באופן שאינו חייב לכבדו בזה מצד הדין.

- 2 -

ועתה נשוב למה שהקשינו לעיל, דלהביאור הני"ל אכתי צלי"ע, **מדוע באמת אברהם לא השאיר איזה עבד שישעבד את תרח**, ועי"ז לא יוכלו להוציא עליו שום לעז בזה.

ויש לבאר בזה, ע"פ מה דאיתא ביומא (כח:), **'אמר רב, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה... אמר רבא ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין'**, - ומעתה י"ל, דאברהם לא רצה לתת לתרח, איזה עבד מממונו, כיון דמדיני התורה **אסור לתת לנכרי מתנת חנם, משום 'לא תחנם'** (ע"ז כ.).

וכיון שלכו"ע הוא לא הי' מחוייב לתת לתרח, איזה עבד מממונו, (שהרי גם לדעת הנד"ס ז"ל, שבי"מ מחוייבים בכיבוד אב, אך מ"מ החיוב כיבוד הוא רק מממונו של האב, דלא חמירי בזה מישראל וכני"ל), לכן לא רצה אברהם לתת לתרח עבד בחנם, כיון שהדבר אסור מדיני התורה משום 'לא תחנם'.

ומשום הכי חשש אברהם, שהמלעזים ילעזו עליו שלא עבד את אביו, ויהי בזה חילול ה', - ולזה הקב"ה השיב לאברהם, שמיתתו של תרח תוקדם בתורה לפני יציאתו של אברהם, - וכל זה הוא בכדי שהמלעזים לא יבחינו, שאברהם יצא מחרץ בחיי אביו וכני"ל.

- ח -

אמנם אכתי יש לפלפל טובא בזה, ע"פ מה שנחלקו הגי"ר **משה זאב** זצ"ל (אבי"ד טיקטין וביאליסטוק, בעל שו"ת אגודת אזוב' וספר 'מראות הצבואות') והג"ר **עקיבא איגר** זצ"ל (תשובות רע"א, ח"א סי' סח), **בגדר האי דינא דכיבוד אב משל אב.**

דהג"ר משה זאב זצ"ל כתב, דכאשר יש לבן **ציווי מאביו** לעשות משהו, שהבן **צריך להוציא מממונו** עבור כך, ומאידיך יש לבן **ציווי מאימו** לעשות משהו, **שאי"צ להוציא מממונו** עבור כך, ובציווי שציווי האם נוגד לציווי האב, כך שיכול לקיים רק ציווי אחד משניהם.

הרי שגם אם הבן ירצה לקיים את ציווי האב (ואע"פ שבעצם הוא פטור, כיון דקיי"ל דכיבוד אב משל אב), מ"מ אין הבן רשאי לעשות זאת, כיון דבזה דהוא מקיים מצוה שאינו מחוייב בה, הרי הוא גורם בזה לבטל את ציווי האם, כיון דאינו יכול לקיים את ציווי שניהם, - וכיון שהוא **מחוייב לקיים את ציווי האם**, לכן אינו רשאי לקיים את ציווי האב, שבעצם אינו מחוייב לקיימו.

- ט -

אמנם הגי"ר **עקיבא איגר** זצ"ל כתב ע"ז וז"ל, **'ומה דכתב מעב"ת, דמה"ט דחסרון כיס, כיון דליכא מצוה לשמוע בכה"ג לאביו, ממילא צריך לשמוע לאימו, זה אינו.'**

כיון דבעצמותו חל עליו חיוב דכיבוד אב, אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומכל מקום אם עושה כן, לא מיקרי בכלל אינו מצווה ועושה, דהמצוה בעצמותו מקיים כדינא, אלא דאינו חושש לחסרון כיסו, וכנותן המעות במתנה לאביו, וממילא מקיים המצוה כדינא'.

'הגע עצמך, אם נזדמן לו ב' מצוות עשה, באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך ביזבוז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו, ולבטל מצוה אחרת, כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה דחסרון כיסו יותר מחומש, כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' תרנ), נשתקע ולא נאמר, דמ"מ מקיים המצוה

כתיוקנה, ואין בזה גירעון במה דרוצה לאבד ממנו, הכי נמי בנידוד, לזה נראה בפשיטות, דהבן יכול לעשות כמו שירצה', עכ"ל הגרע"א.

- 3 -

ומעתה לפי יסודו של הרע"א הני"ל, **אי נימא כדעת הנצי"ב הני"ל**, שבי"מ מחוייבים בכיבוד אב, אי"כ שוב צלי"ע מדוע אברהם לא נתן לתרח, איזה עבד מממונו, דהרי לפי **יסוד הרע"א הני"ל**, **אינו אברהם הי' מכבד את תרח מממונו, הרי הוא הי' מקיים בזה את מצות כיבוד או"א כדינה**, ולא הי' נחשב בזה כאינו מצווה ועושה וכני"ל.

וא"כ הוא לא הי' נכנס בזה כלל, להאי איסורא ד'לא תחנם', כיון דכל האיסור הוא לתת לנכרי **מתנת חנם**, אך אם נתן לנכרי מתנה, שעל ידה הוא זוכה לקיים **בעצמו** מצוה, הרי אין זה נחשב כמתנת חנם, כיון דאינו נתן את המתנה **לצורך הנכרי** משום חנינת הנכרי, אלא סיבת מתנתו היא **לצורך עצמו** שיקיים על ידה מצוה, וכמו שכתבו הראשונים, גבי הא דר"א שיחרר עבדו, בכדי שישלים לעשרה (עי' ברמב"ן ובר"ן, גיטין לח:).

וא"כ לפי יסוד הגרע"א הני"ל, שוב צלי"ע מדוע אברהם לא נתן לתרח, איזה עבד מממונו, והי' מקיים עי"ז את מצות כיבוד אב, וגם עי"ז לא הי' שום חשש חילול ה' עי"י המלעזים וכני"ל.

- יא -

אמנם באמת י"ל, דכל יסודו של הרע"א הני"ל הוא רק בישראל, שס"ל להרע"א שכמו שבכל מצות עשה, הדבר פשוט שבעצם הוא **בר חיובא** במצוה, גם כאשר הוא צריך לבזבז עליה יותר מחומש, - ורק מ"מ אינו מחוייב לקיים את המצוה ביותר מחומש, ואע"פ שהוא בר חיובא במצוה לכל דבר.

ה"ה נמי שבעצם הוא **בר חיובא** בכיבוד או"א **בכל האופנים**, ורק מ"מ אינו חייב לקיים את המצוה מממונו של הבן, ואע"פ שבעצם הוא **בר חיובא** במצוה לכל דבר **בכל האופנים**.

אך גבי ב"ג, שכל חיובם במצות כיבוד או"א, הוא רק משום שהיא מצוה שכלית, אי"כ אי נימא שמצד השכל אין חובת כיבוד אב מממונו של הבן, ומ"מ אינו שייך **מופקע לגמרי**, מחובת כיבוד אב מממונו של הבן, **כיון שמצד השכל אין חיוב לנהוג כך**.

וכיון שהוא מופקע לגמרי מזה סוג כיבוד, אי"כ יעלה שאם אברהם הי' מכבד את תרח מממונו, גם ליסוד הרע"א הוא לא הי' **מקיים בזה, את מצות כיבוד אב, מחוייב בה**, כיון שהרי הוא מופקע לגמרי, מ"סוג כיבוד כזה, שהשכל אינו מחייב אותו.

ומעתה שוב יש לבאר שפיר לכו"ע, שאברהם לא רצה לתת לתרח איזה עבד מממונו, כיון שלא רצה לעבור על 'לא תחנם' וכני"ל, ולזה הוצרכה התורה להקדים מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, בכדי שלא יהי' חילול ה' עי"י המלעזים, ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין

לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 02-71-55442-1515 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים' - ולגלוש לחשבנת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לזא"ל של המערכת.

להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 02-71-55442-1515 (תא קולי)